

KRIVIČNO PROCESNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1726143S>

UDK. 343.1:343.988-053.3/6(497.11)

**ОСНОВНЕ КОНЦЕПТУАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ
ПЛАНИРАНИХ МОДИФИКАЦИЈА МАЛОЛЕТНИЧКОГ
КРИВИЧНОГ ПРАВА СРБИЈЕ****Проф. др Милан Шкулић***Редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, skulic@ius.bg.ac.rs.*

Резиме: У раду се објашњавају основне карактеристике планираних модификација малолетничког кривичног права у концептуалном смислу. У Србији је већ више од двадесет година основни извор позитивног малолетничког кривичног права Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Тај закон у реформским српским приликама које се одликују константним и често преобмним, па и радикално усмереним изменама низ закона, па и најважнијејих законских извора кривичног материјалног и процесног права (КЗ и ЗКП), представља пример једног „дуговечног закона“, који без било каквих измена и допуна „живи“ од 2005. године, тј. од јануара 2006. године када је почела његова примена. Наравно, постоје разлози за измене и допуне тог Закона, исто као што ни тај Закон није без одређених правно-техничких, па и неких суштинских грешака, али упркос томе, оне се без већих проблема примењује у пракси. Тако је јер је Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица поникао на нормативним решењима из некадашње југословенског малолетничког кривичног права, када се материјално малолетничко кривично право уређивало правилима тадашњег Кривичног закона, процесно малолетничко кривично право, одредбама Закона о кривичном поступку, а малолетничко извршно кривично право, нормама Закона о извршењу кривичних санкција.

Ни у време када је усвојен Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, он није био нека „радикална“ новина, већ је тадашњи нови Закон само у унапредио већину и до тада постојећих нормативних механизма. Исто тако, ни планиране модификације српског малолетничког кривичног права, које произлазе из Нацрта Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, без обзира што се ради о планираном потпуно „новом“ закону, суштински не представљају било какав раскид са досадашњом традицијом српског малолетничког кривичног права, већ у основи представљају једну далекосежну реформу постојећег малолетничког кривичног права, чије је основно обележје да се не напушта досадашњи концепт који представља модификовани правосудни модел кривичноправне реакције на кривична дела малолетника, али се у оквиру тог концепта, планира значајно унапређење нормативног амбијента, што подразумева и консеквентну заштиту у кривичном поступку малолетних лица као оштећених, што се своди на даље јачање и важних елемената модела ресторативног правосудја.

Кључне речи: малолетничко кривично право, малолетници, деца, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, заштита малолетних лица у кривичном поступку.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Израз „малолетничко кривично право“ није идеалан, па ни сасвим адекватан, јер се овде у ствари, не ради о неком посебном кривичном праву које би примењивали сами малолетници (а на шта у извесној мери асоцира атрибут „малолетничко“), нити је у питању некакво потпуно посебно кривично право, у односу на опште кривичноправне норме, али је овај израз ипак већ постао прилично уобичајен и он има одговарајуће упориште и у примерима из упоредног права,¹ иако би можда, у термилошкоком смислу, нешто коректнији био израз „кривично право за малолетнике“.² Наиме, ради се о нормама кривичног права (материјалног, процесног и извршног),³ које се под одређеним условима примењује у односу на малолетнике, односно онда када се ради о малолетним учиниоцима кривичних дела,⁴ а у одређеној мери и када су у питању малолетна лица, која су оштећена одређеним кривичним делима, што представља прихватање у нормативном смислу и одређених начелних виктимолошких концепција.

У ширем смислу у малолетничко кривично право би могле спадати и норме којима се остварује кривичноправна заштита малолетних лица, што се првенствено односи на инкриминације којима се у оквиру деловања опште заштитне функције кривичног материјалног права, заштићују малолетна лица, попут оних које спадају у групу кривичних дела против брака и породице, или општих инкриминација, код којих постоје тежи облици када је пасивни субјект кривичног дела дете, односно малолетно лице, као што је то на пример, случај

¹ На пример, у Немачкој се у теорији, али и у пракси, прилично често користи термин „Jugendstrafrecht“. Више о томе: I. Pruin, „The Scope of Juvenile Justice Systems in Europe“, in: F. Dünkel, J. Grzywa, P. Horsfield, I. Pruin, Juvenile Justice Systems in Europe – Current Situation and Reform Development, Vol. 4, Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Band 36/4, „Forum Verlag Godesberg“, Greifswald, 2010, стр. 1523–1524.

² М.Шкулић, Малолетничко кривично право, 2, измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2024., стр. 13.

³ М. Шкулић и И.Стевановић, Малолетни делинквенти у Србији – нека питања материјалног, процесног и извршног права, Југословенски центар за права детета, Београд, 1999. стр. 17.

⁴ Када је у питању процесно малолетничко кривично право, онда израз малолетни „учинилац кривичног дела“ треба ипак схватити са одређеном нужном резервом (мада ни овде није могуће увек бити сасвим термилошки коректан), јер иако малолетник у термилошкоком смислу нема статус окривљеног и на њега се свакако односи претпоставка невиности, па се стога, све до евентуалног правноснажног окончања кривичног поступка одлуком којом се утврђује да је малолетник учинио кривично дело које је предмет поступка, може говорити једино о малолетнику у односу на којег постоји основана сумња да је учинио кривично дело.

са кривичним делом силовања. У овом смислу у малолетничко кривично право би се могле сврстати и норме којима се малолетна лица на посебан начин штите када се у кривичном поступку појаве као оштећени и као сведоци.⁵ Оваква кривичнопроцесна заштита се примарно своди на минимизирање тзв. секундарне виктимизације, што је тенденција не само у савременом кривичном процесном праву, већ и у модерној криминалистици и уопште, кривичним наукама, на чијим се постулатима утемељује и пракса органа/субјеката кривичног поступка у модерним правним државама које се одликују владавином права.⁶

2. ОСНОВНИ МОДЕЛИ КРИВИЧНОПРАВНЕ РЕАКЦИЈЕ НА КРИВИЧНА ДЕЛА МАЛОЛЕТНИКА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Типови кривичне процедуре, како опште, попут редовног кривичног поступка који постоји у нашем кривичном процесном законодавству, али и уопште, основни начини кривичноправне реакције на кривична дела малолетника, се не могу тако лако сврстати у одређене моделе или обрасце. Ипак, у доктринарном смислу је могуће да се кривични поступци различитих правних система у односу на малолетнике, као и уопште официјелни поступци који се воде према малолетним учиниоцима кривичних дела (а који некада не спадају ни у кривичне поступке, већ се воде пред административним органима или посебним облицима социјално/институционалног карактера), разврстају у одређене групе, руководећи се при том *принципом сличности*, који се огледа у преовлађивању одређених кривичнопроцесних начела, правила или специфичности у одређеним процедурама, које се на бази тога могу груписати према одређеним моделима. То је по логици ствари, повезано и са материјалним малолетничким кривичним правом, због чега се у општем смислу ови основни упоредноправни модели дефинисани доктринарно, могу сматрати моделима кривичноправне реакције на кривична дела малолетника, што значи да обухватају како материјална, тако и процесна правила малолетничког кривичног права. Ту спадају следећи основни модели:

1. *заштитнички модел*,⁷ чија је основна карактеристика протективни приступ у односу на малолетника, начелно негирање воље малолетника у кривичном поступку, који је значајно мање формалан

⁵ М. Шкулић, Малолетници као учиниоци и као жртве кривичних дела», «Досије», Београд, 2003., стр. 13

⁶ М.Шкулић, Коментар Законика о кривичном поступку – криминалистика и доказно право, „Службени гласник“, Београд, 2026., стр. 50 – 51.

⁷ Овај модел се у радовима на енглеском језику (што је доминантно у упоредноправним анализама означава као „welfare“ модел, односно welfare систем малолетничког правосуђа, што се своди на модел «добробити» за малолетника, односно модел чији је примарни циљ да се у односу на малолетника примени мера и облик поступања који је најадекватнији са становишта остварења основних интереса самог малолетника и чиме се највише доприноси добробити малолетника.

него „класичан“ кривични поступак, те садржи много инквизиторских елемената, поклањање посебне пажње испитивању у самом кривичном поступку микро социјалних и психолошких компоненти малолетника, чиме се превазилази класичан предмет уобичајеног кривичног поступка (*causa criminalis*), као и дефинисање битно другачијег система кривичних санкција за малолетнике у односу на оне које су предвиђене за пунолетне учиниоце кривичних дела, а некада и дефинисање специфичних санкција са карактеристикама „пара кривичних санкција“;

2. *правосудни модел*,⁸ који се одликује тиме да се кривичноправни положај малолетника у битном, како када се ради о процесном, тако и материјалном малолетничком кривичном праву, у битном не разликује од кривичноправног положаја пунолетних учинилаца кривичних дела/окривљених у кривичном поступку, уз углавном ипак постојање неких посебних правила када се ради о малолетницима, попут немогућности изрицања капиталне кривичне санкције;
3. *модификовани правосудни модел*, за кога је карактеристично да представља комбинацију правосудног и заштитничког модела, али да код њега претежу елементи правосудног модела, пре свега у сфери *fair* поступка који се одвија пред специјализованим органима поступка/суду за малолетнике, уз често увођење и елемената других модела, попут модела ресторативног правосуђа, нарочито онда када је малолетно лице жртва кривичног дела, тј. када су малолетни како учинилац кривичног дела, тако и жртва;
4. *партиципативни модел*, чија је основна карактеристика неформални карактер кривичноправне реакције на кривично дело малолетника, што подразумева изразито неформалан поступак, уз кључну улогу оних субјеката који се више, односно претежно баве едукацијом и комуникацијом са малолетницима;⁹
5. *модел контроле делинквенције*, који је веома изражени антипод заштитничком моделу, а код којег је нагласак на заштити друштва/друштвених вредности и добара од малолетничке делинквенције, а што подразумева и да сам малолетник није само по

⁸ Правосудни модел се често у теорији означава као „модел правичности“, што је у ствари, употреба погрешне терминологије, засноване на неадекватном преводу енглеске речи „justice“. Наиме, ова енглеска реч има више значења, а два су основна: 1) правда, или «правичност» и 2) правосуђе. У контексту означавања типа или модела поступка о којем је реч, ради се о другом значењу ове енглеске речи, па се стога и цео овај модел може означити као правосудни модел,

⁹ J.A, Winterdyk, *Juvenile Justice Systems, International Perspectives*, 2nd Edition, «Canadian Scholars Press», Toronto, 2002, стр. 17 – 18.

себи у „центру пажње“, а кривичноправна реакција на кривична дела малолетника је најчешће изразито пунитивног карактера;¹⁰

- б. *корпоративни модел*, чије су основне карактеристике: 1) широка примена административног одлучивања (поступка) у односу на судски; 2) покушај одвраћања од одвијања поступка пред класичним судом; 3) примена бројних алтернативних програма превентиве и сузбијања малолетничке делинквенције; 4) заједничко деловање различитих државних и општесоцијалних служби; те 5) системско интервенисање у циљу одвраћања малолетника од даље делинквентне активности, при чему се тежи ефикасној социјализацији малолетника.¹¹

Осим претходно наведених модела поступка према малолетницима, могуће је њихово дефинисање и на нешто другачије начине, при чему већина аутора који се баве овом проблематиком, полазе од постојања заштитничког модела и правосудног модела, као одговарајућих *антипода* који представљају основне према нормативним решењима међусобно супротстављене моделе, а онда тим базичним моделима додају још и неке друге моделе, где спадају:¹²

- 1) *модел минималне интервенције*, чија је основна карактеристика изразито настојање да се у највећој могућој мери избегне негативна стигматизација малолетнике, до чега долази вођењем класичног поступка према њему, што се претежно постиже промовисањем тзв. диверзионих поступања, као и сличних облика избегавања формалног кажњавања, односно кривичног санкционисања, као и класичне кривичне процедуре уопште, односно других официјелно устројених поступка који води класичном кривичном санкционисању, при чему се иначе, у теорији тако истиче и да су многе државе у релативно новије време у своје системе унеле одређене битне елементе модела минималне интервенције, као што је то на пример, случај са Аустријом и Немачком;¹³
- 2) *модел ресторативног правосуђа*, за који је карактеристично да начелно тежи да се кривичноправна реакција на кривична дела малолетника, увек када је то адекватно, испољи и кроз задовољавање виталних интереса жртве кривичног дела

¹⁰ С.А.Hartjen, *Crime and Justice A Global Inquiry*, «Rutgers University Press», New Brunswick, New Jersey, London, 2008, стр. 24.

¹¹ Више о томе: К.Филипчић, *Обравнавање младолетних делинквентов*, Лjubljana, 1998., стр. 42 - 44.

¹² М. Cavadino and J.Dignan, *The Penal System*, 4th Edition, Thousand Oak, London, 2007, стр. 19 – 20.

¹³ F.Düinkel, I.Pruin, J.Grzywa, *Sanctions systems and trends in development of sentencing practices*, in: F.Düinkel, J. Grzywa, P.Horsfield, I.Pruin, *Juvenile Justice Systems in Europe - Current Situation and Reform Development*, Vol. 4, *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie*, Band 36/4, «Forum Verlag Godesberg», Greifswald, 2010., стр. 1634 - 1635.

малолетника, а нарочито када је и она сама малолетна, када се посебно инсистира на медијацији између малолетника и жртве, те *социјално реинтеграцији маллетнимка*, применом мера које подразумевају одговарајуће учешће у поступку следећих основних субјеката: 1) жртве кривичног дела, 2) самог учиниоца, као и 3) шире друштвене заједнице;¹⁴

- 3) *неокорективни модел*, који је претежно заснован на посебном фаворизовању идеологије «права и поретка», односно «права и реда», те да сходно томе, почива на идеји да малолетни учиниоци кривичних дела, односно уопште, млади делинквенти, морају бити доследно суочени са свим консеквенцама својих поступака, тако да они неизоставно морају сносити одговорност за своја кривична дела, при чему се такво фаворизовање одговорности («responsibilisation»), не лимитира на саме малолетне учиниоце, већ се на одговарајући начин протеже и на њихове родитеље.

3. ДОМИНАНТНИ МОДЕЛ КРИВИЧНОПРАВНЕ РЕАКЦИЈЕ НА КРИВИЧНА ДЕЛА МАЛОЛЕТНИКА У СРБИЈИ

Српски модел поступка према малолетницима је правосудне оријентације, јер је у основи конструисан као *кривични поступак* – у њему се решава о кривичном делу, тј. његов предмет је *causa criminalis*, има типичне кривичнопроцесне фазе, постоје две основне процесне странке (при чему малолетник мора имати браниоца), а одлуку доноси суд.¹⁵ Самим тим што је битно модификован у односу на општи кривични поступак, поступак према малолетницима у Србији се сматра *посебним кривичним поступком*.¹⁶ И у већини других држава се поступак према малолетницима уређује на битно другачији начин, него што је то случај са кривичним поступком против пунолегних лица, а многе државе су се определиле и за доношење посебних закона којима се уређују сва битна питања материјалног/процесног/извршног малолетничког кривичног права, а некад и уз укључивање у тај корпус и норми које се односе на посебну заштиту малолетних лица када су оштећена одређеним врстама кривичних дела.¹⁷

¹⁴ М.Шкулић, National Report – Serbia, in: F.Dünkel, J.Grzywa-Holten, P.Horsfield (Ed.), Restorative Justice and Mediation in Penal Matters – A stock-taking of legal issues implementation strategies and outcomes in 36 European countries, Vol. 2, Band 50/2 Forum Verlag Godesberg, Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Greifswald, 2015, стр. 813.

¹⁵ М.Шкулић и М.Буха, Кривично процесно право – посебни дио, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2025., стр. 164 и стр. 177.

¹⁶ М. Шкулић, Кривично процесно право, 15. издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2025., стр. 357.

¹⁷ Упореди: М.Симовић и В.Симовић, Кривично процесно право II (Кривично процесно право – посебни дио) друго издање, Источно Сарајево, 2011., 301 – 302.

Све битније модификације у поступку према малолетницима у Србији у односу на правила општег/скраћеног поступка који се води против пунолетних окривљених (попут посебне улоге органа старатељства, ширег деловања начела опортунитета кривичног гоњења, краћих рокова трајања притвора, другачије терминологије итд.), суштински су засноване на тенденцији да се малолетник заштити, односно да добије повољнији кривичнопроцесни положај, у поређењу са пунолетним окривљеним против којег се води кривични поступак. И иначе се сматра да је у савременом кривичном процесном законодавству, потребно да се поступак према малолетницима регулише на начин који се у „не малом степену“, разликује од кривичног поступка против пунолетних лица.¹⁸

Може се дакле, констатовати да српски поступак према малолетницима у највећој мери представља одговарајућу комбинацију елемената правосудног и заштитничког модела, па би се суштински и могао означити као *модификовани правосудни модел*. Тако је и када се ради о материјалном малолетничком кривичном праву у Србији, које се пре свега, одликује посебним системом кривичних санкција за малолетнике у односу на систем кривичних санкција прописаних за пунолетне учиниоце кривичних дела, као и уобичајено, правилима која дефинишу старосну/узrastну границу одговорности лица за кривично дело, те поделу малолетника на млађе и старије, уз нормативно диференцирање њиховог кривичноправног положаја. И модификације постојећег законског оквира у виду планирања новог Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку остају на „колосеку“ модификованог правосудног модела, уз посебно поклањање пажње и неким битним елементима модела ресторативног правосуђа, као и другим моделима, попут модела минималне интервенције, што се огледа у широким могућностима за условљену/безусловну примену начела опортунитета кривичног гоњења.

4. ОСНОВНЕ ПЛАНИРАНЕ МОДИФИКАЦИЈЕ МАЛОЛЕТНИЧКО КРИВИЧНОГ ПРАВА СРБИЈЕ

Бројне су планиране модификације малолетничког кривичног права Србије а оне се тичу како материјалног, тако и процесног, па и извршног српског малолетничког кривичног права. Сада актуелни Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку је суштински утемељен на још знатно раније планираним веома опсежним новелама Зака о малолетним учиниоцима кривичних дела и

---

¹⁸ С.Бејатовић, Кривично процесно право, „Службени гласник“, Београд, 2019., стр. 547.

кривичноправној заштити малолетних лица.¹⁹ С правом се мења и наслов основног извора малолетничког кривичног права у Србији.²⁰

У даљем тексту ће се пажња поклонити само оним планираним модификацијама, укључујући и додатне предлоге у смислу, које су од битно значака у концепцијском смислу. Иначе, важећи Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, иако је „зreo“ за велике модификације, спада у савремене законе у тој области и заснован је на суштински доброј концепцији.²¹ Стога је и адекватно што се планираним новелама у форми потпуно новог закона, суштински од те концепције не одступа.

4.1. Модификација начела опортунитета кривичног гоњења и проширење могућности примене васпитних налога

У поступку према малолетницима се у односу на кривична дела за која је прописана као главна казна новчана казна или казна затвора *до пет година*, широко примењује *начело опортунитета кривичног гоњења*, и то у два вида: 1) *класични опортунитет*, заснован само на оцени целисходности кривичног гоњења, те 2) *условљени опортунитет*, који је у правно-техничком смислу сличан одлагању кривичног гоњења у општем кривичном поступку.²² Условљени опортунитет кривичног гоњења представља једну врсту хибридне, односно по свом карактеру мешовите кривичнопроцесне установе, која има елементе како класичног *непокретања кривичног поступка* због нецелисходности, тако и елементе *опроштаја учиниоцу* кривичног дела, уколико он испуњењем одређених обавеза ту специфичну аболицију

¹⁹ М. Шкулић, Један поглед на српско малолетничко кривично право – осврт на важеће законске одредбе и анализа предложених/очекиваних/могућих новела“ КоПра – континентално право – часопис за одржив и складан развој права, година 4, IRZ, број 4, Београд, 2021,

²⁰ Наслов Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица у његовом другом делу који се односи на положај малолетних лица као оштећених одређеним кривичним делима, апсолутно није адекватан, јер се ту уопште не ради о кривичноправној заштити малолетних лица, којом се иначе бави један део Кривичног закона (кривична дела против брака и породице, неки облици кривичних дела против живота и тела итд.), већ је у питању заштита малолетних лица у самом кривичном поступку у којем се они појављују као оштећени и сведоци, а у односу на неке често уобичајене негативне последице класичне кривичне процедуре, која у многим ситуацијама може довести до тзв. секундарне виктимизације жртве, тј. оштећеног.

²¹ М.Шкулић, National Report – Serbia in: F.Dünkel, J.Grzywa, P.Horsfield and I.Pruin (Eds.), Juvenile Justice Systems in Europe – Current Situation and Reform Developments, Vol.3, „Forum Verlag Godesberg“, Greifswald, Germany, 2010., стр. 1195 – 1196.

²² Više o tome: M.Škulić, Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja i maloletnička delinkvencija, Zbornik Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu „Oportunitet krivičnog gonjenja, Canada-Serbia, Judicial Reform Project“, Beograd, 2009., str. 97 – 111.

"заслужи", а с обзиром на карактер тих обавеза које у одређеној мери имају сличности и са неким кривичним санкцијама (на пример, са новчаном казном, као и са радом у јавном интересу), овом установом се у одређеној мери, може остварити и *сврха кривичног санкционисања*, а да при том, у формалном смислу не долази до кажњавања и неких уобичајених штетних последица извршења казне, нити наступа тзв. стигматизација осуђиваности.²³ Поред тога, с обзиром на карактер неких од обавеза које се намећу окривљеном и које он, уз сагласност оштећеног прихвата, ово кривичнопроцесно решење у себи потенцијално садржи и неке елементе *помирења* између окривљеног и оштећеног, односно њиховог поравнања, што иначе, када су у питању релативно лакша кривична дела, представља једну од истакнутијих тенденција у савременом кривичном поступку.

Према Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, могуће је поступање по принципу опортунитета кривичног гоњења у односу на малолетника, *условити* испуњавањем одређених обавеза од стране малолетника, односно реализацијом одговарајућих васпитних налога, као својеврсних "парасанкција. Било би оправдано да се прошири могућност примене начела опортунитета у поступку према малолетницима. Ово би се могло учинити тако што би се прописало да онда када и иначе, постоје услови за примену опортунитета кривичног гоњења, а пре свега, када се ради о кривичном делу забрањеном као главном новчаном казном или казном затвора до пет година јавни тужилац може одлучити да не захтева покретање кривичног поступка и за кривично дело за које је прописана казна затвора до осам година затвора, када је кривично дело учињено под особито олакшавајућим околностима. *Ratio legis* проширења могућности примене васпитног налога и на категорију кривичних дела преко пет а до осам година затвора, скопчан је са практичним проблемима који се тичу прописаних казни у Кривичном законик у Србије. Наиме, те казне су често превише строге, те стога, није оправдано да се у неким ситуацијама и у односу на одређена кривична дела која су у категорији кривичних дела преко пет година затвора (што је садашњи формални и лимит за примену васпитних налога/поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења), а за њих при том, није прописна казна тежа од осам година затвора, апсолутно онемогући примена васпитних налога, као суштина поступања по начелу опортунитета кривичног гоњења у његовом условљеном облику.

²³ Ovakve mogućnosti se u krivičnoj procesnoj nauci često označavaju kao tzv. *diversioni modeli*, koji predstavljaju odgovarajuće alternative klasičnom sudskom krivičnom postupku, kada se radi o lakim i srednje teškim krivičnim delima, čime se pre svega, postižu ekonomski efekti, ali se na taj način, takođe izbegava i stigmatizacija koju podrazumeva krivična osuđivanost. Više o tome: S.Seiler, *Strafprozessrecht*, 10. überarbeitete Auflage, „Facultas.wuv“, Wien, 2009, str. 22.

4.2. Нови васпитни налози

Васпитни налози су мере које формално не представљају кривичне санкције, али је њихов садржај у великој мери сличан садржају неких кривичних санкција за малолетнике, због се могу сматрати својеврсним „пара санкцијама“.²⁴ Васпитни налози се могу примењивати било појединачно, било збирно, што значи да је њихова примена према малолетном учиниоцу кривичног дела *могућа и кумулативно*, тако што би се одредила и применила два или више васпитна налога. Могућност кумулативног примењивања васпитних налога није начелно противна интересима малолетника према којем се ове мере примењују, јер васпитни налози немају репресиван карактер, већ је њихова основна сврха у суштини настојање да се малолетнику на одговарајући начин пружи адекватна подршка и помоћ. Тиме се омогућава да малолетник не буде кривично гоњен, што представља вид деловања начела опортунитета кривичног гоњења (условљени опортунитет), односно могуће је да се захваљујући спроведеном васпитно налогу, обустави претходно већ покренути поступак према малолетнику.

Васпитни налози су прилично бројни и у садржинском смислу се одликују изразито разноврсним карактером. Могу да се у теоријском смислу, а на темељу позитивног законског решења, поделе на неколико основних категорија. Сходно томе, постоје следеће врсте васпитних налога: 1) васпитни налог који има *ресторативни карактер* - поравнање са оштећеним како би се у целини или делимично отклониле штетне последице кривичног дела, што се може учинити на неки од следећих алтернативно прописаних начина: а) накнадом штете, б) извињењем малолетника оштећеном, в) радом малолетника у корист оштећеног или г) на неки други начин; 2) васпитни налози који су *едукативно-васпитног карактера*: а) редовно похађање школе или редовно одлажење на посао; те б) укључивање, без накнаде, у рад хуманитарних организација или обављање послова социјалног, локалног или еколошког садржаја; као и 3) васпитни налози који су *терапеутског карактера*: а) подвргавање одговарајућем испитивању и одвикавању од зависности изазване употребом алкохолних пића или опојних дрога; те б) укључивање у појединачни или групни третман у одговарајућој здравственој установи или саветовалишту.

Постојећу лепезу васпитних налога је потребно допунити. Тако је и поступљено у члану 8. Нацрта Закона о кривичноправној заштити малолетника и заштити малолетних лица у кривичном поступку. Додата су два нова васпитна налога, која су оба васпитно-едукативног карактера. То су: 1) похађање курсева или припрема и полагање испита којима се проверава одређено знање и 2) укључивање у одређене спортске активности. На овај се начин већ постојећа разноврсност и широка лепеза васпитних налога још додатно обогаћује и проширује, што представља добро решење и начелно

²⁴ М.Шкулић, Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, друго измењено и допуњено издање, „Службени гласник“, Београд, 2024., стр. 257.

одговара *ратио легис*-у малолетничког кривичног права, како материјалног, тако и извршног, а такође и кривичног процесног, јер су васпитни налози и у функцију условљеног опортунитета кривичног гоњења/условљене обуставе поступка према малолетнику. Из практичних разлога је одредбама Нацрта Закона о измена и допунама ЗМ, посебно прописано и вођење евиденције и статистике о изреченим васпитним налозима.

4.3. Модификовање трајања васпитне мере упућивања у васпитно-поправни дом

Правилима Нацрта Закона о кривичноправној заштити малолетних лица и заштити малолетних лица у кривичном поступку (члан 24. став 4.), битно су модификована правила која се тичу изрицања мере упућивања у васпитно-поправни дом. Наиме, вишедеценијска је традиција још југословенског кривичног права да је трајање те заводске васпитне мере било само релативно одређено, јер када би је суд малолетнику изрекао, она је могла трајати од општег законског минимума (који је раније био од једне године до пет година, а сада је од шест месеци до четири године), па до општег законског максимума. Ово решење начелно није правично и у пракси стога, малолетници често ову меру доживљавају као тежу од малолетничког затвора. Сада се то битно мења тиме што је прописано да ће у одлуци којом изриче васпитну меру упућивања у васпитно-поправни дом, суд одредити *најдуже трајање мере*, с тим да се трајање мере одређује на пуне године. Прописано је да ће суд у одлуци којом изриче меру упућивања у васпитно-поправни дом одредити најдуже трајање мере, с тим да се трајање мере до једне године одређује на пуне месеце, а преко једне године на пуне године.

4.4. Малолетнички затвор

И према планираним новелама садржаним у Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, минимално трајање ове једине казне у систему кривичних санкција за малолетнике износи годину дана, максимум малолетничког затвора је десет година, а таква се казна изриче на пуне године и месеце. Новина је да се више не прави разлика између категорије кривичног дела, где је само за најтежа кривична дела било могуће изрицање малолетничког затвора у трајању од преко пет, а до десет година, док је за остала кривична дела максимум ове казне износио пет година. Разлог за ово је у ствари, претежно из домена правне технике, а као и раније, ако планиране новеле заживе, малолетнички затвор ће и даље бити „резервисан“ само за релативно ретке ситуације у пракси (од око 0,5 % до око 1,5 % годишње), када се ради о тешком кривичном делу и високом степену кривице старијег малолетника. Наиме, у члану 31. Нацрта Закона о кривичноправној заштити малолетника и заштити малолетних лица у кривичном поступку прописано је да се старијем малолетнику који је учинио кривично дело за које је законом прописана казна затвора тежа од пет година, може изрећи казна малолетничког затвора ако због високог степена кривице,

природе и тежине кривичног дела, као и околности под којима је кривично дело учињено, не би било оправдано изрећи васпитну меру.

4.5. Млађе пунолетно лице или лице које током суђења није навршило 21 годину живота

Према правилима важећег српског Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, практично ни не постоји „права“ или „класична“ категорија млађег пунолетног лица. Та категорија постоји у неким одредбама Кривичног законика, али ни у том основном извору нашег кривичног права није дат неки посебан/већи значај млађим пунолетним лицима.

Класична или „права“ категорија млађих пунолетних лица постоји када се узраст учиниоца који има навршених 18 година, али још није напунио 21 годину живота, стриктно везује за *време извршења кривичног дела*. Дакле, ради се о млађем пунолетном лицу онда када је реч о учиниоцу који је у време извршења кривичног дела имао мање од 21 године, али више од 18 година живота. То није тако према правилима Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, који као и деценијама раније, као основни критеријум узима *време суђења* (до када лице према којем се води поступак није навршило 21 годину), за шта нема право оправдања. Ово нормативно решење је суштински нелогично, али и неправично, јер *зашто би кривичноправни положај лица према којем се води поступак, директно зависио од брзине вођења поступка*? Ово је супротно и модерним тенденцијама у кривичном праву. Коначно, такав став нашег законодавца (од којег се не одустаје ни у предвиђеним новелама), није у складу ни са Европским правилима.²⁵

Наиме, већина савремених кривичноправних система познаје осим малолетника (који се по правилу деле на различите старосне категорије, слично као што су то код нас – млађи и старији малолетници), још и једну посебну категорију «младих» учинилаца, који се у кривичноправном смислу третирају

²⁵ Комитет министара, у складу са одредбама члана 15.6 Статута Савета Европе усвојио је још пре више од једне деценије, тзв. европска правила у односу на поступање према малолетним учиниоцима кривичних дела. Ова Правила садрже својеврсну «преамбулу» која је начелног карактера и у којој се с једне стране указује на уређење тих општих Правила као дела општег система «европског заједништва» и нормативне хармонизације европских правних система, док се у тим начелним одредбама, конкретно и посебно указује на низ међународних извора права, те других правила које спадају у тзв. меко европско право (soft law), на којима се темеље таква Правила. Посебан прилог уз Препоруку CM/Rec(2008)11, представљају детаљна правила која би требало да важе за државе чланице Савета Европе, а која се означавају као Европска правила за малолетне учиниоце кривичних дела и која се у највећој мери односе на правила извршења кривичних санкција за малолетнике, као и на примењивање других мера које формално-правно нису кривичне санкције, а реализују се према малолетним учиниоцима кривичним дела.

слично као малолетници. У Европским правилима се стимулише таква пракса, мада се то чини на не баш сасвим адекватан правно-технички начин, јер се захтева одговарајуће «уподобљавање», односно и формално «поистовећивање» млађих пунолетних учинилаца са малолетницима, што није сасвим адекватно правно-техничко решење. Према Европским правилима: *Онда када је то примерено, млађи пунолетни учиниоци се сматрају малолетницима и са њима се поступа на одговарајући начин.*

Према садашњем законском решењу (члан 41. ЗМ), учиниоцу који је као пунолетан извршио кривично дело, а у време суђења није навршио двадесет једну годину, суд може изрећи било коју меру посебних обавеза, меру појачаног надзора од стране органа старатељства или меру упућивања у васпитно-поправни дом ако се, с обзиром на обележја његове личности и околности под којима је дело учинио, може очекивати да ће се овим васпитним мерама постићи сврха која би се остварила изрицањем казне, а млађем пунолетном лицу коме је изречена васпитна мера суд може, под условима предвиђеним законом, изрећи одговарајућу меру безбедности. Ово се у извесној мери модификује Нацртом Закона о изменама и допунама ЗМ, тако што се прописује да суд учиниоцу који је као пунолетан учинио кривично дело за које је прописана казна затвора до пет година, а у време суђења није навршио двадесет једну годину, може изрећи меру посебних обавеза или меру појачаног надзора од стране органа старатељства. Учиниоцу који је као пунолетан учинио кривично дело за које је прописана казна преко пет, а до десет година затвора, а у време суђења није навршио двадесет једну годину, суд може изрећи меру упућивања у васпитно-поправни дом. Посебно се прописује да када суд доноси такве одлуке узима у обзир личност учиниоца, околности под којима је кривично дело учињено, понашање учиниоца после учињеног кривичног дела, као и све околности на основу којих се може очекивати да ће се таквим кривичним санкцијама остварити сврха кажњавања. млађем пунолетном лицу коме је изречена васпитна мера суд може, под условима предвиђеним овим законом, изрећи одговарајућу меру безбедности.

4.6. Проблем функционалног спајања припремног поступка и суђења – исти судија као судија за малолетнике/председник већа за малолетнике

Када је реч о току првостепеног поступка према малолетницима, традиционално се првостепени поступак према малолетнику у кривичнопроцесном систему Србије дели на две фазе: 1) припремни поступак, као неку врсту „пара истраге“ и 2) поступак пред већем за малолетнике. Чини се да ово решење није сасвим адекватно. Могуће би било *укидање припремног поступка према малолетнику* и претварање те некадашње прве фазе овог поступка у класичан првостепени поступак, када се ради о кривичним делима одређене тежине. Основна идеја је да се све радње које су потребне обаве у предистражном поступку, при том се према малолетнику не може водити јавно-тужилачка истрага. Поступак би увек започињао тако што јавни тужилац

за малолетнике судији за малолетнике, онда када је у предистражном поступку разјаснио кривично дело, поднео захтев да се малолетнику изрекне кривична санкција (осим ако је претходно поступио по начелу опортунитета кривичног гоњења) и тада би судија за малолетнике поступа исто као и до сада, с тим да би он, уколико је јавни тужилац за малолетнике предложио изрицање малолетнику неке заводске кривичне санкције, сам завршио цео првостепени поступак, те својим решењем као судија појединац, одлучио о предмету поступка.

Као и раније, решењем судије за малолетнике поступак би се могао обуставити, било из разлога нецелисходности кривичног гоњења, било када постоји неки од разлога за ослобађајућу или одбијајућу пресуду у општем кривичном поступку. Поступак би се могао окончати у првом степену и када би судија за малолетнике, малолетнику изрекао одређену кривичну санкцију. То би морала бити кривична санкција која није заводска, а ако је јавни тужилац за малолетнике предложио заводску кривичну санкцију, или је (алтернатива) судија за малолетнике оценио да долази у обзир изрицање такве кривичне санкције (заводске), тада би судија за малолетнике када у потребно мери разјасни чињенично стање, тај предмет изнео пред веће за малолетнике, чији би састав био исти као и до сада, али са том битном разликом, што би том *већу председава* други судија за малолетнике, *а не онај који је водио претходну фазу поступка*.

Наиме, у Србији (што је типично и за већину других држава које следе „југословенску кривичноправну традицију), исти судија за малолетнике води припремни поступак према малолетнику, као неку врсту „параистраге“ у овом поступку, те потом председава већем за малолетнике, пред којим се одиграва „централна фаза“ поступка према малолетницима, када јавни тужилац за малолетнике, након завршеног припремног поступка, поднесе предлог да се малолетнику изрекне кривична санкција. Овакво законско решење које је сада присутно у Србији је у колизији са постојећом праксом Европског суда за људска права,²⁶ а нарочито након одлуке коју је тај Суд донео у случају *Адамкиевич против Пољске*.²⁷ Ни из случаја *Нортије против Холандије* не би требало извучити погрешан закључак да је ЕСЉП априорно «одобрио» законско решење по којем је могуће да исти судија води и прелиминарну фазу поступка, односно истрагу или неку врсту «параистраге», што у основи представља наш садашњи преткривични поступак, као и да потом, учествује у суђењу малолетнику у истом кривичном предмету. Наиме, ЕСЉП у случају *Нортије против Холандије*, изричито констатује да конкретни судија чија је непристрасност оспорена представком, у *кривичном поступку није користио ниједно своје овлашћење као истражни судија*.²⁸

²⁶ Више о томе: М.Шкулић (Малолетничко кривично право), *op.cit.*, str. 204 – 217.

²⁷ Adamkiewicz v. Poland. Application No. 54729/00, Date of Judgment: 02/03/2010.

²⁸ Наиме, овај случај је изузетно занимљив, јер иако га је држава „добила“, сама Холандија је врло брзо након одлуке ЕСЉП којом је констатовано да није повређено право малолетника на правичан поступак, битно изменила свој Закон о

Наше садашње позитивноправно решење је дубоко укореењено у традицији нашег кривичног права за малолетнике, односно боље речено, вишедценијској традицији још некадашњег југословенског малолетничког кривичног права и оно суштински прилично добро функционише већ веома дуго, али ипак, треба испољити одговарајућу опрезност, јер као што је то претходно објашњено, пракса ЕСЈП, такво законско решење у великој мери и сасвим аргументовано, озбиљно доводи у питање. Србија није усамљена у односу на овај проблем, јер слично законско решење имају и друге европске државе, што је посебно типично за већину земаља насталих на територији некадашње Југославије, али такође и за Француску и Белгију. Додуше у Белгији у односу на ово питање постоје и озбиљна теоријска и практична колебања и као што је то објашњено у претходном тексту, тамо се начин решавања ЕСЈП у случају *Буамар против Белгије* (за који ми сматрамо да се у основи, ипак не тиче члана 6 (1) Европске Конвенције),²⁹ често повезује и са озбиљним проблемом учествовања истог судије у различитим стадијумима поступка према малолетнику. Није проблем пронаћи бројне аргументе у прилог нашег садашњег законског решења (које као такво прилично добро функционише већ деценијама); почев од чињенице да се тиме омогућава брже и ефикасније одвијање поступка према малолетницима, па до тога да је, захваљујући томе што исти судија за малолетнике води и припремни поступак према малолетнику, те потом, председава већем за малолетнике у даљем току поступка, ефикасно омогућено да се веће за малолетнике определи за адекватнију кривичну санкцију, односно другу меру која ће се изрећи малолетнику, или обрнуто, лакше одлучи за условљено или безусловно обустављање поступка према малолетнику из разлога нецелисходности примене било које кривичне санкције.

С друге стране, некада би се учешће истог судије за малолетнике, као централне фигуре у оба основна стадијума поступка према малолетницима, могло сматрати и видом прејудицирања коначног исхода тог поступка, те као такво, третирати као вид кршења права малолетника на правичан поступак, а у том правцу, по свему судећи, иде и пракса ЕСЈП, што је очигледно чак и из неких елемената образложења одлуке тог суда у случају *Нортије против Холандије*, без обзира што иначе, овај суд тада није утврдио постојање повреде из члана 6 (1) Конвенције. Ово ново предложено решење у домену размишљања у *де леге ференда* смислу, би с једне стране, било потенцијално

кривичном поступку, те потпуно у складу са суштинским разлозима наведеним у представци *Nortije-a*, потпуно искључила могућност да исти судија учествује у различитим фазама поступка према малолетнику, тј. води истрагу према њему (наређује тзв. предистражне радње), одређује притвор пре суђења, а касније буде члан већа које малолетнику суди.

²⁹ *Buamar v. Belgium*, predstávka broj 9106/80. ЕСЈП у овом погледу упућује у *mutatis mutandis* смислу на: пресуду у предмету *Guinčo (Guincho)* од 10. јула 1984. године, Series A br. 81, str. 16, stav 38, и пресуду у предмету *De Kube (De Cubber)* од 26. октобра 1984. године, Series A br. 86, str. 20, stav 35).

изузетно велики допринос бржем и ефикаснијем одвијању кривичног поступка према малолетницима, јер се избегава непотребно дуплирање посла и процесних фаза, док би оно с друге стране, било далеко правичније и адекватније у кривичнопроцесном смислу, те у потпуности усклађено са праксом Европског суда за људска права.

Поступак пред судијом за малолетнике би тако алтернативно могао да буде: 1) једини (први и завршни) стадијум првостепеног судског кривичног поступка према малолетнику, тј. у исто време *почетна* и *завршна* фаза поступка према малолетнику пред судом (уз могућност вођења предистражног поступка по правилу, који није судског карактера), а која се окончава одлуком која представља крај првостепеног поступка или 2) први, односно почетни стадијум првостепеног кривичног поступка према малолетнику, који представља одговарајућу припрему за следећи првостепени процесни стадијум – поступак пред већем за малолетнике, а који би се морао одржавати искључиво у форми главног претреса и сходном применом правила прописаних у Законнику о кривичном поступку (што значи и уз одређене рационалне изузетке), која се односе на одржавање главног претреса у општем кривичном поступку.

Пошто утврди све битне чињенице које се односе на кривично дело, зрелост и друге околности које су од значаја за упознавање личности малолетника и прилика у којима живи, судија за малолетнике би доставио списе надлежном јавном тужиоцу за малолетнике који би био дужан да судији за малолетнике у року од осам дана: 1) изјави да одустаје од кривичног гоњења; или 2) поднесе образложени предлог да се према малолетнику настави поступак и изрекне кривична санкција. Ако би јавни тужилац предложио изрицање одређене заводске кривичне санкције, као и када би судија за малолетнике оценио да сложеност предмета захтева одржавање главног претреса или се ради о најтежим кривичним делима (за која је прописана казна од 30 до 40 година затвора), изнео би предмет пред веће за малолетнике. Тада би се првостепени поступак према малолетнику «пренео» у следећу фазу, што онда више «асоцира» на садашњи систем поделе првостепеног кривичног поступка према малолетнику на два стадијума (припремни поступак и поступак пред већем за малолетнике), али је суштинска разлика у два нова правила:

1) председник већа за малолетнике би обавезно био други судија за малолетнике, а не онај који је води претходни стадијум првостепеног поступка, што је претходно већ објашњено разлозима правичности, као и већ постојећом праксом Европског суда за људска права, те 2) за разлику од ранијег решења када се поступак пред већем за малолетнике могао одржавати било у седници већа, било вођењем главног претреса, сада би се увео обавезан главни претрес, што је логично и с обзиром да у оваквом случају свакако долази у обзир изрицање заводских кривичних санкција према малолетнику. Веће за малолетнике би могло донети по окончању главног претреса исте одлуке које

је претходно могао да донесе и судија за малолетнике, али би поред тога, оно могло малолетнику изрећи и заводске кривичне санкције.

Нацртом Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку се ипак није отишло тако далеко у модификацији поступак према малолетнику, што би иначе, свакако било боље сходно објашњењу у претходном тексту, јер би се тиме истовремено постигли интереси ефикасног и правичног кривичног поступка, али је у Нацрту ипак отклоњена нелогичност (супротна и ставу ЕСЈП), да исти судија буде кључна фигура у две фазе првостепеног поступка према малолетнику.

4.7. Неподношење кривичне пријаве против детета које је извршило противправно дело - прописано законом као кривично дело

У кривичноправној теорији се истиче да се „кривично право не примењује у односу на лица која нису достигла одређени узраст, јер код њих не може постојати кривица, па због тога ни кривично дело, иако код неких других категорија учинилаца противправно дело предвиђено као кривично дело и онда када је учињено без кривице представља довољан основ за примену кривичних санкција,³⁰ као што је то случај са неурачунљивим лицима.“³¹ У ствари, кривично право се примењује и према лицима која су деца у кривичноправном смислу (према времену извршења кривичног дела/противправног дела законом прописаног као кривично дело), али само са становишта њихове кривичноправне заштите, а та лице не могу бити учиниоци кривичних дела, јер их узраст у време извршења противправног дела законом предвиђеног као кривично дело, чини апсолутно неспособним за сношење кривице.

Дело које је противправно и законом прописано као кривично дело, а које је учинило лице које у време извршења није имало 14 година живота, није кривично дело, јер лице тог узраста за такво дело не сноси кривицу тј. оно се сматра апсолутно неспособним за сношење кривице. У нашој новијој кривичноправној теорији се ово означава као посебан основ „неспособности за кривицу по основу недовољне зрелости“, за шта се користи појам/термин *недораслост*, који има значај основа искључења кривице, односно „основа извињења.“³² У пракси се још увек понекад и у односу на таквог „учиниоца“, тј. дете, подноси кривична пријава од стране полиције, иако је то начелно бесмислено, с обзиром да полиција већ у моменту подношења кривичне

³⁰ Ово је у ствари, прилично крупан изузетак од начела кривице у нашем кривичном праву, које у неким ситуацијама (као када се ради о неурачунљивим учиниоцима противправних дела законом прописаних као кривична дела), омогућава примену кривичних санкција према лицима која нису учинила кривично дело.

³¹ З.Стојановић, Кривично право општи део, 27. измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2024., стр.401.

³² И.Вуковић, Кривично право општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021., стр. 232.

пријаве, без икакве дилеме зна да ће јавни тужилац кривичну пријаву поднесу против детета, свакако одбацити, јер се не ради о кривичном делу, те ће такав „случај“ упутити надлежном центру за социјални ради, тј. органу старатељства, ради поступања из домена социјалне заштите. Овако се понекад у пракси поступа искључиво из одређених формалних разлога, а чини се да чак неки јавни тужиоца као руководиоци предистражног поступка, од полиције захтевају подношења таквих кривичних пријава. Ово није добро, не само зато што је бесмислено да полиција подноси кривичне пријаве онда када је извесно да ће оне бити одбачене, јер се не ради о кривичном делу, већ је таква пракса неадекватна из важних начелних разлога, који се тичу начела кривице.

Оправдано се у члану 3. став 1. Нацрта Закона о кривичноправној заштити малолетника и заштити малолетних лица прописује да противправно дело законом предвиђено као кривично дело, које је учинило лице које у време извршења није навршило четрнаест година (дете), није кривично дело. Стога ни формално не би требало, нити било могуће подносити кривичну пријаву за такво противправно дело законом предвиђено као кривично дело, које је учинило лице које у време извршења није навршило четрнаест година (дете). Иначе, старосна граница за сношење кривице у позитивном кривичном праву Србије је иста у свим државама некадашње СФРЈ, а иако у упоредном праву у том погледу постоје различити примери, она је врло типична и за државе чији су кривичноправни системи најчешће служили као својеврсни упоредноправни узор и за Србију, попут Немачке и Аустрије. Питање неспособности деце у кривичноправном смислу за сношење кривице, је и теоријски веома интересантно. Томе се значајна пажња поклања и у немачкој кривичноправној доктрини. Упадљива особеност кривичног права Немачке је да се његовим одредбама не раздваја *неурачунљивост* и *кривицу*, као што је то карактеристично у српском кривичном праву, које урачуљивост третира као основну претпоставку да се учиниоцу дело уопште, може приписати у кривицу, онда када при том, постоји и одговарајући облик кривице (умишљај по правилу, или нехат, када се ради о нехатним кривичним делима), ради се о учиниоцу који је крив и тада његово дело које је противправно и законом прописано као кривично дело и представља кривично дело.

Било када нема урачуљивости, било у случају када постоји урачуљивост, али нема кривице код учиниоца, неће постојати кривично дело према правилима српског кривичног права. Нешто је другачији приступ немачког законодавца. Наиме, немачко кривично право познаје јединствен појам *неспособности сношења кривице* (*Schuldunfähigkeit*), а под њиме се подразумевају све ситуације, које се одликују тиме да се одређеним категоријама лица, односно учинилаца, учињено дело које је противправно и законом прописано као кривично дело, учиниоцу не може приписати у кривицу, па онда због тога, оно као такво (у кривицу „неприписиво“), ни не представља кривично дело.³³

³³ Више о томе: J.Wessels und W.Beulke, Strafrecht – Allgemeiner Teil - die Straftat und ihre Aufbau, 35. neu bearbeitet Auflage, „C.F.Müller“, Heidelberg, 2003, стр. 135 – 136.

У лица која су неспособна да сносе кривицу према правилима немачког кривичног права спадају следеће категорије:

I Апсолутна категорија, када се одређена лица без могућности изузетка сматрају неспособним да сносе кривицу, односно да им се противправно дело која је законом прописано као кривично дело, припише у кривицу. Апсолутну категорију чине *деца* у кривичноправном смислу, где спадају сва лица која у време извршења дела које је противправно и законом прописано као кривично дело, нису имала навршених четрнаест године (§ 19 StGB);³⁴

II Релативне категорије, где спадају следеће врсте учинилаца:

А) Лица код којих се *увек официјелно проверава* да ли су способна за сношење кривице, где спадају:

1. *Малолетници*, тј. лица која су у време извршења кривичног дела (дела које је противправно и законом прописано као кривично дело), имала навршених четрнаест година, а још нису напунили осамнаест (§ 1 Abs. 2 JGG),³⁵ а у погледу којих се у сваком појединачном случају мора утврдити да ли су способни да сносе кривицу, што значи да ће та лица бити кривичноправно одговорна само онда када суд установи да у време извршења дела била морално и душевно довољно зрела да буду свесна противправности свог дела и у складу са тим да поступају (§ 3 StGB);
2. *Млада лица* (млађа пунолетна лица), под којима се подразумевају особе које у време извршења кривичног дела (дела које је противправно и законом прописано као кривично дело), имала навршених осамнаест година живота, а још нису напунила двадесет и једну годину живота, а у погледу којих се у сваком појединачном случају мора установити да ли у погледу њих треба применити кривично право које се односи на пунолетна лица (класично кривично право) или малолетничко кривично право, односно одредбе Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела (§ 1 Abs. 2 и § 3 JGG);

Б) Лица у погледу којих се према законском правилу *начелно претпоставља* да су способни за сношење кривице, а може се, у конкретном случају и ако је у питању одређени душевни поремећај, уз његове релевантне манифестације у односу на интелектуалну и волунтативну моћ, утврдити да конкретно лице те старосне категорије није способно да сноси кривицу, у

³⁴ Иначе, ова старосна граница је у немачко кривично право уведена у оквиру велике реформе кривичног законодавства Немачке након Првог светског рата, а до тада је старосна граница способности сношења кривице у Немачкој (уобичајени термин – старосна граница кривичне одговорности), била дванаест година.

³⁵ Jugendgerichtsgesetz (JGG) – „Закон о малолетничком суду“, тј. у слободнијем преводу, који више одговара садржини норми у том закону – Закон о кривичноправном положају малолетника, или „Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела“.

погледу чега се спроводе одговарајућа медицинска вештачења, иако је иначе, тај проблем искључиво *правно питање*.

Конечно када је реч о неспособности деце за сношење кривице, ради се деловању једног фундаменталног принципа савременог кривичног права, нарочито када се ради о европско-континенталном кривичном праву. Наиме, савремено кривично право почива на «принципу кривице».³⁶ Само скривљено противправно дело које је законом одређено као кривично дело, јесте кривично дело. Начелно се само тада учиниоцу таквог дела и могу изрицати кривичне санкције, што се у првом реду, односи на казну, као класичну кривичноправну реакцију на учињено кривично дело. Из заснованости савременог кривичног права на начелу субјективне и индивидуалне кривичне одговорности за извршено кривично дело, произлази и да је „учиниочева скривљеност најаутентичнији израз легитимности кривичног права и државног права на кажњавање.“³⁷

Начело кривице је један од кључних принципа савременог материјалног кривичног права. Тако се у кривичноправној теорији се истиче да принцип кривице значи да се казне које прописује држава могу утемељити једино на констатацији да се учиниоцу може пребацити за његово дело», при чему из овог принципа с једне стране, произлази да «казна подразумева постојање кривице, тако да се онај ко је деловао без кривице, не може казнити, док то с друге стране означава да «казна такође не сме ни прекорачити меру кривице,»³⁸ што у ствари, значи да казна мора бити «правична», односно сразмерна на одговарајући начин, тако да по врсти и мери одговара степену кривице. Постојање обележја кривичног дела утврђених законом, као и

³⁶ Ова констатација ипак, у првом реду важи за континенталну Европу и класично европско кривично право, а нешто је другачије у англосаксонском правном свету. Тако на пример, како то истиче аутор који се цитира у наредној фусноти (Н.Н. Jescheck und Т. Weigend, Lehrbuch des Strafrechts – Allgemeiner Teil, Fünfte vollständig neubearbeitete und erweiterte Auflage, „Duncker & Humblot“, Berlin, 1996., стр. 24), кривично право САД по правилу, захтева постојање умишљаја или нехата за постојање кривичног дела, али познаје такође и случајеве постојања објективне одговорности, који се свде на кажњивост и без кривице (strict liability). Више о томе: М. Шкулић, Објективна одговорност у кривичном праву Сједињених Америчких држава, заједнички број – „Ревизија за криминологију и кривично право“ и „Crimen“ – часопис за кривичне науке, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и Институт за криминолошка и социолошка истраживања», Београд, 2016., стр. 63 – 78. Треба ипак имати у виду да облици објективне одговорности за кривично дело и у кривичном праву САД, постоје пре свега, када са ради о тзв. регулаторним деликтима, који би са становишта српског казненоправног система, били прекршаји или привредни преступи. Више о томе: М. Шкулић, Кривично право Сједињених Америчких Држава, „Службени гласник“, Београд, 2023., стр. 57 – 58.

³⁷ М. Бабић, Коментар Кривичног законика Републике Српске, „Grafomark“, Бања Лука, 2021., 209.

³⁸ Н.Н. Jescheck und Т. Weigend, op.cit., стр. 23.

противправности, мора бити скопчано и са постојањем скривљености, да би се за такво дело учинилац могао сматрати одговорним, што «како се то углавном објашњава», значи да се учиниоцу за његово дело може «пребацити» или «приговорити», а «претпоставке за то су да је он способан да сноси кривицу, те да не постоје околности које би представљале «извињавајуће основе», као што су то на пример, неотклоњива правна заблуда или извињавајућа крајња нужда.»³⁹

Начело кривице је када се ради о кривичним делима пунолетних учинилаца кривичних дела од кључне важности не само за постојање кривичног дела, већ и у погледу кажњавања учинилаца кривичних дела, што је битно другачије када су у питању малолетни учиниоци кривичних дела. Основно правило које се тиче кажњавања пунолетних учинилаца кривичних дела своди се на начелну пропорцију/сразмерни однос између степена кривице и казне, при чему је сврха казне двострука. Она је с једне стране у функцији генералне превенције, где је идеја да се казном „заstrashe“ потенцијални учиниоци кривичних дела у будућности, односно да се кажњавањем учиниоца утиче да други људи не чине кривична дела. С друге стране, казна је и у функцији специјалне превенција, што значи да је њен циљ да учиниоца којем је изречена спречи да у будуће чини кривична дела, тако што би на њега деловала на адекватан начин. Принцип кривице када се ради о кажњавању/изрицању казне, не важи на исти начин за малолетне учиниоце кривичних дела, као за пунолетне учиниоце. Код малолетника је основни циљ да се казном постигне одговарајуће преваспитање самог малолетника, тј. да се на њега делује да у будућности не врши кривична дела и да се развије на адекватан начин. Из овога произлази да је основна сврха у таквом случају посебна, тј. специјална превенција, а да није од значаја генерална превенција.

Када се ради о о учиниоцима дела која су противправна и законом прописана као кривична дела, али учињена од стране лица која су у време њиховог извршења била у стању *неспособности сношења кривице* (што донекле одговара категорији *неурачунљивости* у српском кривичном праву),⁴⁰

³⁹ C.Roxin, Strafrecht – Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen – Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. vollständig neu bearbeitete Auflage, „Verlag C.H.Beck“, München, 2006.,

⁴⁰ Наиме, Кривично право Немачке не раздваја попут српског кривичног права неурачунљивост и кривицу, тако што би урачунљивост била основна претпоставка да се учиниоцу дело уопште, може приписати у кривицу, онда када при том, постоји и одговарајући облик кривице (умишљај по правилу, или нехат, када се ради о нехатним кривичним делима), већ познаје јединствен појам неспособности сношења кривице (Schuldunfähigkeit), под којом се подразумевају сви случајеви када се одређеним категоријама лица, односно учинилаца, учињено дело које је противправно и законом прописано као кривично дело, не може приписати у кривицу, па онда због тога, такво (у кривицу „неприписиво“) дело. ни не представља кривично дело. Више о томе: J. Wessels und W.Beulke, Strafrecht – Allgemeiner Teil - die Straftat und ihre Aufbau, 35. neu bearbeitet Auflage, „C.F.Müller“, Heidelberg, 2003, стр. 135 – 136.

тада се уопште не ради о кривичном делу и поступање према тим лицима се „пребацује“ на други колосек који није кривичноправног карактера, те се наравно њима ни не могу изрицати казне, које подразумевају постојање кривице учиниоца, које у таквим случајевима нема.⁴¹ То се односи како на пунолетне, тако и на малолетне учиниоце противправних дела законом прописаних као кривична дела, који су неспособни да снесу кривицу.

5. ЗАКЉУЧАК

Српско малолетничко кривично право припада у концепцијском смислу класичној „породици“ европско-континенталних кривичноправних система који су се определили за модификовани правосудни модел кривичноправне реакције на малолетничку делинквенцију, уз примену и битних елемената других релевантних модела, а пре свега, модела ресторативног правосуђа. Такав приступ је уочљив и у планираним модификацијама малолетничког кривичног права Србије, а што се тиче не само кривичноправне реакције на делинквенцију малолетника, већ и на заштиту малолетних лица као оштећених одређеним врстама кривичних дела, а пре свега, онима са елементима насиља.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица представља у основи добар законски текст, утемељен на већ постојећој традицији у тој кривичноправној области, није спорно да су потребне и одређене новеле тог Закона. То је потребно из три основна разлога: 1) ради отклањања одређених правно-техничких и других грешака у законском тексту, које у одређеној мери постоје, те између осталог, представљају пример несавршености било којег закона, 2) у циљу усклађивања једног броја одредби Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица са правилима важећег Законика о кривичном поступку, која се битно разликују у односу на ранији ЗКП, који је важио у време ступања на снагу Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, као и 3) ради даљег побољшања и унапређења неких већ постојећих законских механизма и нормативних решења у Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. С обзиром на обим потребних модификација добро је што ће се донети потпуно нови Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку.

Од свог усвајања 2005. године, па до почетка примене у јануару 2006. године, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној

⁴¹ Према правилима немачког кривичног права учиниоци који у време извршења дела нису били способни да снесу кривицу, не могу бити кажњени, али уколико су због психичког стања у којем се налазе, опасни по околину, те се може очекивати да чине кривична дела, њима се може изрећи једна врста мере безбедности, а то је смештање у психијатријску установу § 63 StGB). Оваква мера није могућа за „багателне деликте“ и она мора бити *ultima ratio* у односу на заштиту општих вредности (*die Allgemeinheit*), што у ствари, значи за заштиту друштва.

заштити малолетних лица није ни у најмањој мери мењан и допуњаван, што је прилично чудно за наше реформске прилике, које се између осталог, одликују и веома честим изменама/допунама закона, те усвајањем често и потпуно нових закона, којима се понекад и сувише радикално одступа од вишедеценијске традиције. Некада се законодавним реформама у Србији уводе и сасвим нетипична нормативна решења, која битно одударају од европско-континенталног правног модела, као што је у том погледу посебно типичан српски Законик о кривичном поступку, који није само израз радикалног напуштања раније кривичнопроцесне традиције, већ се ради и о веома некавалитетном тексту у правно-техничком смислу, који је поред тога, сасвим непотребно сувише адверзијализовао наш кривични поступак,⁴² те при том, унео у њега и читав низ недемократских елемената.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица је супротан пример у односу на важећи ЗКП, иако ни он свакако није законски текст који нема и читав низ недостатака, те иако постоји изражена потреба да се и тај закон значајно измени и допуни или чак замени потпуно новим законом. Предложене измене и допуне које су сада у фази даљег разматрања, у великој мери унапређују текст Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправно заштити малолетних лица, али би у будућем периоду требало и даље развијати нека решења која још увек нису довољно квалитетна и која би могла бити знатно боља, те спровести још неке адекватне измене и допуне. Ту спада читав низ питања, од којих се својом важношћу издваја следеће:

1. потребно је коначно увести категорију „правог млађег пунолетног лица“, где би се узраст учиниоца, који нема навршених 21 годину живота, стриктно везивао за време извршења кривичног дела, а не за време суђења;
2. треба доследно ускладити нови Закон малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку са важећим Закоником о кривичном поступку (што је значајно због избегавања низа процесних нелогичности), па би стога, требало прописати да се малолетник лишен слободе доводи јавном тужиоцу за малолетнике, а не судији за малолетнике, који је некада док је истрага била судска, био нека врста „еквивалента“ истражном судији;
3. неопходно је омогућити да се првостепени поступак према малолетницима, онда када не долази у обзир изрицање заводске кривичне санкције, брзо и ефикасно оконча пред судијом за малолетнике као судијом појединцем, а да се једино када постоји могућност изрицања заводске кривичне санкције, поступак „настави“ пред већем за малолетнике, односно да само тада постоје две фазе првостепеног поступка према малолетницима, када би се увек

42 Више о томе: М.Шкулић, Основне контроверзе система страначког доказивања на главном претресу према правилима Законика о кривичном поступку Србије, «Континентално право – часопис за одржив и складан развој права – КоГра», година 3, број 3, Београд, 2019., стр. 19 – 37.

одржавао главни претрес, при чему је наравно, добро што се Нацртом Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, прописује да други судија за малолетнике, а не онај који је водио припремни поступак, буде председник већа за малолетнике, чиме се коначно реагује на већ дуго постојећу „стразбуршку праксу“, те мења један прилично упадљив случај огрешења о начело правичности у поступку према малолетницима.

Литература

- Бабић, М., Коментар Кривичног законика Републике Српске, „Grafomark“, Бања Лука, 2021.
- Бејатовић, С., Кривично процесно право, „Службени гласник“, Београд, 2019.,
- Вуковић, И., Кривично право општи део, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021.
- Wessels, J. und Beulke, W., Strafrecht – Allgemeiner Teil - die Straftat und ihre Aufbau, 35. neu bearbeitet Auflage, „C.F.Müller“, Heidelberg, 2003
- Winterdyk, J.A, Juvenile Justice Systems, International Perspectives, 2nd Edition, «Canadian Scholars Press», Toronto, 2002.
- Dünkel, F, Pruin, I., Grzywa, J., Sanctions systems and trends in development of sentencing practices, in: F.Dünkel, J. Grzywa, P.Horsfield, I.Pruin, Juvenile Justice Systems in Europe - Current Situation and Reform Development, Vol. 4, Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Band 36/4, «Forum Verlag Godesberg», Greifswald, 2010.
- Jeschek, H.H. und Weigend T. , Lehrbuch des Strafrechts – Allgemeiner Teil, Fünfte vollständig neubearbeitete und erweiterte Auflage, „Duncker & Humblot“, Berlin, 1996.
- Pruin, I., „The Scope of Juvenile Justice Systems in Europe“, in: F. Dünkel, J. Grzywa, P. Horsfield, I. Pruin, Juvenile Justice Systems in Europe – Current Situation and Reform Development, Vol. 4, Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Band 36/4, „Forum Verlag Godesberg“, Greifswald, 2010.
- Roxin, C., Strafrecht – Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen – Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. vollständig neu bearbeitete Auflage, „Verlag C.H.Beck“, München, 2006.
- Seiler, S., Strafprozessrecht, 10. überarbeitete Auflage, „Facultas.wuv“, Wien, 2009.
- Симовић, М. и Сивовић, В., Кривично процесно право II (Кривичног процесно право – посебни део) друго издање, Istočno Sarajevo, 2011.
- Стојановић, З., Кривично право општи део, 27. измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 2024.
- Filipčič, K., Obravnavanje mladoletnih delinkventov, Ljubljana, 1998.
- Hartjen, C.A., Crime and Justice A Global Inquiry, «Rutgers University Press», New Brunswick, New Jersey, London, 2008.
- Cavadinio M. and Dignan, J., The Penal System, 4th Edition, Thousand Oak, London, 2007.
- Шкулић М. и Стевановић, И., Малолетни делинквенти у Србији – нека питања материјалног, процесног и извршног права, Југословенски центар за права детета, Београд, 1999.
- Шкулић, М., Малолетници као учиниоци и као жртве кривичних дела», «Досије», Београд, 2003.
- Шкулић, М., Начело опортунитета кривичног гоњења и малолетничка делинквенција, Зборник Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу „Опортунитет кривичног гоњења, Canada-Serbia, Judicial Reform Project“, Београд, 2009.
- Шкулић, М., National Report – Serbia in: F.Dünkel, J.Grzywa, P.Horsfield and I.Pruin (Eds.), Juvenile Justice Systems in Europe – Current Situation and Reform Developments , Vol.3, „Forum Verlag Godesberg“, Greifswald, Germany, 2010.,
- Шкулић, М., Основне контроверзе система страначког доказивања на главном претресу према правилима Законика о кривичном поступку Србије , «Континентално право – часопис за одржив и складан развој права – КоПра», година 3, број 3, Београд, 2019.

- Шкулић, М., National Report – Serbia, in: F.Dünkel, J.Grzywa-Holten, P.Horsfield (Ed.), Restorative Justice and Mediation in Penal Matters – A stock-taking of legal issues implementation strategies and outcomes in 36 European countries, Vol. 2, Band 50/2 Forum Verlag Godesberg, Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie, Greifswald, 2015, стр. 813.
- Шкулић, М., Објективна одговорност у кривичном праву Сједињених Америчких држава, заједнички број – „Ревија за криминологију и кривично право“ и „Crimen“ – часопис за кривичне науке, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Институт за криминолошка и социолошка истраживања» и Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2016.
- Шкулић, М., Шкулић, Један поглед на српско малолетничко кривично право – осврт на важеће законске одредбе и анализа предложених/очекиваних/могућих новела, КоПра – континентално право – часопис за одржив и складан развој права, година 4, IRZ, број 4, Београд, 2021,
- Шкулић, М., Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, друго измењено и допуњено издање, „Службени гласник“, Београд, 2024., стр. 257.
- Шкулић, М. и Буха, М., Кривично процесно право – посебни дио, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2025.
- Шкулић, М., Малолетничко кривично право, 2, измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2024.
- Шкулић, М., Кривично процесно право, 15. издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2025.
- Шкулић, М., Коментар Законика о кривичном поступку – криминалистика и доказно право, „Службени гласник“, Београд, 2026.

BASIC CONCEPTUAL CHARACTERISTICS OF THE PLANNED MODIFICATIONS TO THE JUVENILE CRIMINAL LAW OF SERBIA

prof. dr Milan Škulić

Professor at the Faculty of Law. University of Belgrade.

Summary: *The paper explains the basic characteristics of the planned modifications of juvenile criminal law in a conceptual sense. In Serbia, for more than twenty years, the main source of positive juvenile criminal law has been the Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and Criminal Protection of Juveniles. In the reformist Serbian context, which is characterized by constant and often extensive, even radically targeted amendments to a number of laws, including the most important legal sources of criminal substantive and procedural law (the Criminal Code and the Criminal Procedure Code), this law is an example of a "long-lived law", which has been "living" without any amendments or supplements since 2005, i.e. since January 2006, when its implementation began. Of course, there are reasons for amendments and supplements to that Law, just as that Law is not without certain legal and technical, and even some essential errors, but despite that, it is applied in practice without major problems. This is because the Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and the Criminal Protection of Juveniles originated from normative solutions from the former Yugoslav juvenile criminal law, when substantive juvenile criminal law was regulated by the rules of the then Criminal Code, procedural juvenile criminal law by the provisions of the Law on Criminal Procedure, and executive juvenile criminal law by the norms of the Law on the Execution of Criminal Sanctions.*

Even at the time when the Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and the Criminal Protection of Juveniles was adopted, it was not a "radical" innovation, but the then new Law only improved most of the normative mechanisms that existed until then. Likewise, the planned

modifications of Serbian juvenile criminal law, which arise from the Draft Law on Juvenile Offenders and the Protection of Juveniles in Criminal Proceedings, despite the fact that it is a planned completely "new" law, do not essentially represent any break with the previous tradition of Serbian juvenile criminal law, but rather basically represent a far-reaching reform of the existing juvenile criminal law, the main feature of which is that the previous concept, which represents a modified judicial model of criminal law reaction to juvenile crimes, is not abandoned, but within the framework of that concept, a significant improvement of the normative environment is planned, which also implies consistent protection in criminal proceedings of juveniles as injured parties, which boils down to further strengthening of important elements of the restorative justice model.

Keywords: *juvenile criminal law, juveniles, children, Law on Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses and Criminal Protection of Minors, protection of minors in criminal proceedings.*